

POROČILO MFRR:

Nazadovanje svobode medijev v Sloveniji pod trenutno vlado Janeza Janše

POROČILO MISIJE

MISIJA POBUDE ZA HITRO ODZIVANJE V ZVEZI S SVOBODO MEDIJEV (MFRR) V SLOVENIJI
(24. maj – 2. junij 2021)

MEDIA FREEDOM
RAPID RESPONSE

MEDIA FREEDOM RAPID RESPONSE

To poročilo je pripravil Mednarodni inštitut za tisk (IPI) s podporo organizacij:

- Člen 19
- Evropski center za svobodo tiska in medijev (ECPMF)
- Evropska zveza novinarjev (EFJ)
- Neomejeni svobodni tisk (FPU)
- Balkanski in kavkaški observatorij Transeuropa (OBCT)
- Novinarji brez meja
- Evropska zveza za radiodifuzijo
- Organizacija za medije v jugovzhodni Evropi (SEEMO)
- Zavezništvo javnih medijev

Mednarodni inštitut za tisk (IPI), 30. junij

Spiegelgasse 2/29, 1010 Dunaj, Avstrija | + 43 1 5129011 | info@ipi.media | ipi.media

Foto: Shutterstock / Igor Kupljenik

Vsebina

Uvod	3
Povzetek	4
Poročilo misije - ključna vprašanja	8
I. STA: Janševa vojna s Slovensko tiskovno agencijo.....	8
II. RTV SLO: Javna radiotelevizija na tnalu.....	11
III. Sovražno ozračje: Spletno nadlegovanje, varnost in polarizacija	13
IV. 'Uravnoteženje': Slabitev kritičnih medijev in krepitev provladnih medijev	16
V. Zasebni mediji: Lastništvo, koncentracija in cenzura	19
Zaključek: Nazadovanje svobode medijev.....	22
Priporočila.....	24

Uvod

Slovenija julija 2021 prevzema šestmesečno predsedovanje Svetu Evropske unije ob splošni zaskrbljenosti organizacij za svobodo medijev, civilne družbe in evropskih institucij zaradi nezadržnega nazadovanja svobode medijev. Za oceno razmer in boljše razumevanje ključnih dogodkov je Pobuda za hitro odzivanje v zvezi s svobodo medijev (MFRR) med 24. majem in 2. junijem 2021 organizirala spletno misijo v Sloveniji.

Zaključki, predstavljeni v tem poročilu, odražajo ugotovitve misije, ki sta jo skupaj vodila Evropska zveza novinarjev (EFJ) in Mednarodni inštitut za tisk (IPI) v sodelovanju z Društvom novinarjev Slovenije (DNS). Pridružili so se jim Člen 19, Evropski center za svobodo tiska in medijev (ECPMF), Neomejeni svobodni tisk (FPU) ter Balkanski in kavkaški observatorij Transeuropa (OBCT). Sodelovali so tudi predstavniki Novinarjev brez meja (RSF), Evropske zveze za radiodifuzijo (EBU), Organizacije za medije v jugovzhodni Evropi (SEEMO) in Zaveznitva javnih medijev (PMA).

Zaradi pandemije covid-19 je bila misija organizirana v obliki serije spletnih srečanj. Delegacija se je srečala s številnimi deležniki. Iz novinarske skupnosti: Barbara Štrukelj in Bojan Veselinovič, Slovenska tiskovna agencija (STA); Katja Svenšek in Janez Markeš, Delo; Boris Tomašič, Nova24; Manica Janežič Ambrožič, RTV Slovenija; Anuška Delić, Oštro; Leo Oblak, Radio 1; Igor Kadunc, nekdanji generalni direktor RTV Slovenija; Anže Boštic in Lenart Kučič, Pod črto; Matjaž Zorec in Robert Mohorič, Radio Študent; Primož Cirman, Necenzurirano; Blaž Zgaga; Domen Savič, Državljan D; Jure Tepina, Tjaša Slokar Kos, Anže Božič in Nika Kunaver, POP TV; Hans Mahr, Central European Media Enterprises. Iz novinarskih združenj: Petra Lesjak Tušek, DNS; Alenka Potočnik in Petra Bezjak Cirman, SNS; Matevž Tomšič, ZNP. Misija se je srečala tudi s profesorjema Markom Milosavljevičem in Petrom Čakšem z Univerze v Ljubljani. Iz vladne strani: Uroš Urbanija, direktor Urada Vlade RS za komuniciranje, Uršula Menih Dokl in Mitja Iršič, ministrstvo za kulturo; parlamentarni odbor za kulturo.

Povzetek

- Slovenija ima vse večje težave s svobodo medijev. V zadnjih 14 mesecih je neodvisno novinarstvo podvrženo nezadržnim pritiskom koalicijske vlade pod vodstvom Slovenske demokratske stranke (SDS), in to na več frontah. Čeprav država še vedno izkazuje visoko stopnjo medijskega pluralizma in svobode izražanja, na splošno ne velja več za relativno varno zatočišče svobodnih medijev.
- Po vrnitvi na oblast na začetku pandemije covida-19 marca 2020 se je tretja vlada dolgoletnega premierja Janeza Janše sistematično lotila spodkopavanja kritičnega novinarstva, posegla po nadzoru nad javnimi mediji in preoblikovala medijsko krajino, da bi okrepila SDS-ove propagandne kanale, ob tem pa hkrati izvajala pritisk na osrednje medije.
- Najbolj zaskrbljujoče je, da predsednik vlade in druge javne osebe omalovažujoče obtožujejo novinarje in kritike označujejo za pripadnike globoke države pod nadzorom nekdanjih komunistov, ki širi lažne novice, kar je ustvarilo strupeno ozračje sovražnosti do medijev. Kadar mediji poročajo kritično oziroma izvajajo svojo nadzorstveno vlogo, se jih delegitimizira kot »opozicijsko novinarstvo«, ki vodi vojno proti stranki. To je prispevalo k porastu nadlegovanja in groženj novinarjem, tako na spletu kot izven spleta.
- Vladni uradniki Janševe napade na novinarje zagovarjajo kot nujne za preprečevanje tega, čemur pravijo medijske laži, in zmanjšujejo pomen njegovih objestnih tvitov, češ da gre za »nepomembne« zadeve. Vendar pa slovenski novinarji, s katerimi smo se pogovarjali, verjamejo, da je naraščanje groženj z nasiljem s strani spletnih uporabnikov in slovenskih državljanov neposredna posledica agresivne strategije SDS, v kateri se vsak objestni tweet uporablja za to, da se SDS-ove propagandne kanale usmeri v to, da sprožijo salve zlorabe na spletu.
- Novinarke so še posebej pogosto tarča mizoginih in seksističnih žalitev in groženj. Podžigajoč govor javnih uslužbencev ogroža novinarke tako neodvisnih kot tudi provladnih medijev, saj legitimizira verbalne napade na njih, kar je privedlo do naraščanja števila fizičnih napadov na novinarke v celotnem medijskem prostoru. To je poglobilo tudi polarizacijo in povzročilo porast samocenzure, kar še dodatno omejuje dostop javnosti do informacij.

- Vendar pa je glavna fronta vladne tako imenovane [»Vojne z mediji«](#) boj za nadzor nad javnimi mediji. V zadnjih devetih mesecih sta se SDS in Urad Vlade RS za komuniciranje (UKOM) lotila destabilizacije in finančnega izstradanja Slovenske tiskovne agencije (STA). Z izgovorom namišljenega pogodbenega spora je UKOM dvakrat začasno ustavil mesečna nakazila agenciji, nato pa zavrnil podpis nove pogodbe za leto 2021.
- Kljub izrecni zakonski obveznosti vlade, da zagotavlja primerno financiranje STA, je agencija od decembra 2020 brez državnega financiranja, kar že na kratek rok resno ogroža njeno preživetje. Vladna uredba o vnovični vzpostavitvi financiranja za naprej pa od agencije zahteva neposreden finančni nadzor s strani UKOM-a, pri čemer bo morala izbirati med preživetjem ali neodvisnostjo.
- Medtem sta uprava in nadzorni svet STA podvržena stalnim napadom premierja, ki je večkrat pozval k razrešitvi generalnega direktorja in ga [obtožil](#), da je »sodeloval pri umoru« nekdanjega zaposlenega. Pri tem ni šlo samo za impulzivni tvit, obtožbo je ponovil tudi direktor UKOM-a Uroš Urbanija in je del namerne kampanje pritiska, ki jo izvaja SDS.
- Tako kot v obdobju prve Janševe vlade (2004–2008) se je tudi tokrat na javno Radiotelevizijo Slovenija (RTV SLO) znova začel izvajati pritisk v obliki groženj o zmanjšanju financiranja in nadlegovanja zaposlenih. Premier je sprožil vrsto divjih napadov na medij, ki ga je opisal kot »totalitarnega« in »ubijalca medijev« ter mu očital, da s svojim poročanjem skuša zrušiti vlado.
- Ministrstvo za kulturo je julija 2020 predstavilo zakonski osnutek sprememb modela financiranja RTV SLO, ki bi, če bi ga sprejeli, medij finančno in institucionalno oslabil. Medtem ko je bila ena glavnih kritik SDS-a glede RTV SLO pretirano vmešavanje prejšnjih vlad, bi predlagane spremembe prej povečale kot pa zmanjšale odvisnost te medijske hiše od vsakokratne vlade.
- Medtem SDS poskuša okrepiti nadzor nad komercialnimi mediji, da bi zatrla kritike in spodbudila pozitivno poročanje. Na zadnjem razpisu sklada za sofinanciranje medijev ministrstva za kulturo za leto 2021 kritičnim preiskovalnim medijem in radijskim postajam posebnega pomena ni uspelo pridobiti sredstev, medtem ko se je financiranje medijev, ki podpirajo SDS, okrepilo. Te spremembe predstavniki ministrstva upravičujejo z argumentom uravnoteženja medijske krajine in zagotavljanjem pluralizma pogledov. Zdi se, da so bili politični pritiski delno uspešni in je prišlo do spremembe pokrivanja političnih tem na zasebnih televizijah.

- SDS hkrati z različnimi metodami krepi mrežo provladnih medijev, ustanovljeno v zadnjih desetletjih. Mnogi od teh medijev spodbujajo strupeno ozračje z osebnimi napadi na znane novinarje in urednike. Propagandni mediji, katerih poročanje je na strankarski liniji, so nagrajeni tudi z donosnimi oglaševalskimi pogodbami z državnimi institucijami in podjetji. SDS obtožb ne zavrača, temveč trdi, da so prejšnje vlade uporabljale podobne taktike za financiranje medijev, ki podpirajo njih.
- Te izrazito pristranske medije, ki jih SDS predstavlja kot protiutež na neuravnoteženem trgu, se spodbuja z javnimi sredstvi in s kapitalom madžarskih medijskih podjetij iz mreže KESMA, ki od leta 2018 nadzoruje večino madžarskih provladnih medijev. Nedavna odločitev državnega Telekom Slovenije, da prekliche prodajo družbe TS Media, potem ko madžarsko podjetje ni oddalo najvišje ponudbe, je še en dokaz, da si SDS prizadeva razširiti svoj medijski portfelj s prodajo državnega premoženja svojim političnim zaveznikom v Budimpešti in s tem utreti pot Fideszovemu modelu državnega prevzema medijev.
- Med pandemijo covid-19 so številni mediji poročali, da jim je bil onemogočen ustrezen dostop do informacij, pri čemer so zlasti kritizirali UKOM, ki so ga obtožili diskriminacije kritičnih medijev in oviranja dostopa javne radiotelevizije do sogovornikov iz zdravstvenih vrst. UKOM ta očitek zanika. Novinarji političnega tednika Mladina so bili tarče pravnih pritiskov, da bi razkrili svoje vire. Splošen okvir dostopa do informacij javnega značaja sicer ostaja močan.
- Tudi Slovenija je bila priča enemu najbolj eklatantnih primerov uporabe agresivnih tožb oziroma strateških tožb proti sodelovanju javnosti (t. i. SLAPP tožbe), katerih namen je ustrahovanje preiskovalnih novinarjev, saj je leta 2020 Rok Snežič, finančni svetovalec premierja, proti novinarjem portala Necenzurirano vložil 39 tožb, v katerih jih obtožuje razžalitve. To je dokaz, da je treba okrepiti pravno varstvo svobode medijev in v celoti dekriminlizirati razžalitev.
- Na splošno gledano neurejena privatizacija po osamosvojitvi Slovenije še naprej predstavlja izziv za uredniško neodvisnost. Medtem ko se je stanje glede lastništva medijev v zadnjih treh desetletjih izboljšalo, določeni časopisi še naprej občasno služijo zasebnim interesom lastnikov na račun novinarske integritete. Težave so še naprej najbolj pereče pri časopisih, katerih lastniki imajo naložbe tudi v panogah, povezanih z javnimi naročili, zlasti v gradbeništvu in infrastrukturi.

- Izvajanje predpisov o lastništvu medijev je že dolgo pereče vprašanje, pri čemer ostaja dejansko lastništvo nekaterih političnih tednikov nepregledno. Obstajajo tudi legitimni konkurenčni pomisleki zaradi koncentracije na trgu zasebnih regionalnih radijskih postaj. Za ureditev določenih koncentracij in zagotavljanje preglednosti lastništva je potrebna načelna in nepolitična zakonska ureditev.
- Za SDS je neuspeh pri reševanju teh vprašanj v slovenskem medijskem sektorju izgovor za zgodbe o pristranskih in skorumpiranih levih medijih ter potrebi po »uravnoveženju« trga. A namesto da bi izboljšala položaj z omejevanjem političnega vmešavanja ali spodbujanjem širšega razpona profesionalnih medijev, stranka te slabosti izkorišča, da bi še okrepila provladno medijsko mrežo in utrdila nadzor nad javnimi mediji.
- Čeprav je do tega, da bi lahko državo glede svobode tiska obravnavali na enak način kot Madžarsko ali Poljsko, še dolga pot, je splošni rezultat razvoja dogodkov ta, da sta neodvisnost in pluralizem medijev oslabljeni. Kljub vsem pritiskom so se slovenski neodvisni mediji izkazali za odporne in so med pandemijo še naprej ustvarjali kakovostno novinarstvo in izvajali nadzorstveno vlogo. Pomembno je, da sta podpora in solidarnost med civilno družbo, novinarskimi združenji in redakcijami močni, kar daje upanje za prihodnost medijske krajine v Sloveniji.

“ V zadnjih 14 mesecih je neodvisno novinarstvo podvrženo stalnim pritiskom koalicijske vlade pod vodstvom Slovenske demokratske stranke (SDS), in to na več frontah. Čeprav država še vedno kaže visoko stopnjo medijskega pluralizma in svobode izražanja, na splošno ne velja več za relativno varno zatočišče svobodnih medijev.

Poročilo misije - ključna vprašanja

I. STA:

Janševa vojna s Slovensko tiskovno agencijo

Aprila 2020 je bilo na uradni spletni strani Vlade Republike Slovenije objavljeno besedilo predsednika vlade z naslovom [Vojna z mediji](#). V njem premier ponavlja svoje zgodovinske zamere do medijev in obsoja po njegovem mnenju neizvoljeno vejo oblasti, ki da se je postavila za »razsodnika nad politično korektnostjo«. Besedilo trdi, da se je za dobro države »nujno potrebno« soočiti z medijskim »monopolom laži« in ga razbiti. V središču te vojne z mediji, ki jo Janševa vlada vodi zadnjih štirinajstih mesecev, je Slovenska tiskovna agencija (STA). Od oktobra 2020 vlada skuša finančno izstradati agencijo in spodkopati javno zaupanje v njeno novinarsko delo in upravo. Številni deležniki so kampanjo označili kot poskus osebnega obračunavanja in vzpostavljanja strožjega vladnega nadzora nad STA pred slovenskim predsedovanjem Evropski uniji in državnozborskimi volitvami leta 2022.

© Slovenska tiskovna agencija (STA)

Predsednik vlade je agencijo na Twitterju [označil](#) za »nacionalno sramoto«. Poleti je ministrstvo za kulturo objavilo [osnutek sprememb](#) treh medijskih zakonov, vključno z zakonom o STA, ki bi vladi dal večji nadzor nad imenovanjem članov nadzornega sveta ter zaposlovanjem in odpuščanjem direktorja agencije. Ko je bila zakonodaja zaradi kritike javnosti umaknjena, je UKOM, ki ga vodi Uroš Urbanija, poskušal priključiti STA nacionalnemu demografskemu skladu, ki bi tako zamenjal državo kot edinega delničarja agencije, s čimer bi se oslabila neodvisnost upravljanja. Medtem je UKOM dvakrat [prekinil](#) mesečna nakazila STA z utemeljitvijo, da agencija ni predložila zahtevanih dokumentov za oceno primerne financiranja. Financiranje je bilo sprva ponovno vzpostavljeno na podlagi opozorila EU. Ko pa je pogodba s STA potekla, je UKOM preprečil prizadevanja za podpis nove pogodbe za leto 2021, zaradi česar so bili sproženi pravni postopki. Od takrat agencija posluje brez državnega financiranja, ki predstavlja približno polovico celotnih prihodkov, zaradi česar je ob praznovanju 30. obletnice ustanovitve njen obstoj resno ogrožen.

Bistvo spora je, ali ima UKOM pravico zahtevati interne finančne dokumente od STA, kar je sicer v pristojnosti nadzornega sveta. Odpor STA pri izpolnjevanju te zahteve je bil uporabljen kot razlog za odložitev podaljšanja pogodbe. Zastoj se je spremenil v farso, ko je STA dokumente poslala v kabinet predsednika vlade kot predstavnika države, ta pa jih je, namesto da bi jih posredoval UKOM-u, vrnil na STA. Pritisk se je še stopnjeval marca 2021, ko je vlada notranjemu ministrstvu naložila, naj razišče morebiten obstoj kaznivih dejanj na STA, ki se preganjajo po uradni dolžnosti. Ljubljanski kriminalisti so [opravili razgovor](#) s predsednikom nadzornega sveta zaradi očitkov o morebitnih kaznivih dejanjih; preiskovalci Nacionalnega preiskovalnega urada (NPU) so [zaslišali](#) zaposlene v časopisu Dnevnik zaradi oglaševalskih pogodb z STA; nato je bil [inšpektorat za delo napoten, naj razišče morebitne kršitve delovne zakonodaje](#).

Ko so se napetosti stopnjevale, je Janša direktorja Bojana Veselinoviča pozval k odstopu in ga označil za »politično orodje skrajne levice«. Ker direktor ni želel odstopiti, je premier pozval nadzorni svet, naj ga razreši, 6. maja pa je Janša [tvitnil](#): »Neverjetno za EU v 21. stoletju, da sodelavec pri umoru novinarja še vedno vodi STA in zato mesečno pokasira 8500 evrov. Več kot predsednik republike.« Tvit se nanaša na smrt Boruta Meška, nekdanjega odgovornega urednika STA, ki je bil novembra 2009 odpuščen, nato pa je naslednje leto umrl zaradi neozdravljive bolezni. Odgovornost Veselinoviča za odhod Meška s STA je bila sprevržena v sodelovanje pri umoru. Uroš Urbanija očitkov ni povsem ponovil, je pa misiji povedal, da je bila Meškova smrt povezana s tem, da si je drznil nasprotovati Veselinoviču, s čimer je še poudaril globine, do katerih je pripravljeni iti SDS s svojo kampanjo blatenja.

Protest v Ljubljani zaradi prekinitve financiranja STA, julij 2020. © Društvo novinarjev Slovenije

Številni deležniki so delegaciji povedali, da je vzdržno financiranje STA zagotovljeno tako z zakonom o STA kot tudi s sedmim protikoronskim zakonom, sprejetim med pandemijo. V znak solidarnosti so novinarske organizacije in mediji sprožili kampanjo množičnega financiranja, ki je sovpadala s Svetovnim dnevom svobode tiska in s katero so zbrali 274.000 evrov za izplačilo plač zaposlenim na STA. Ta sredstva naj bi zalegla približno do avgusta 2021. Med misijo je Urbanija zavrnil trditve, da UKOM neupravičeno pritiska na STA in je to vprašanje opredelil kot pogodbeni spor, za katerega je odgovoren generalni direktor STA. Večkrat je ponovil navedbe o finančnih zlorabah na STA, da bi tako upravičil zavlačevanje s podpisom pogodbe, poostreni nadzor UKOM-a nad financiranjem STA in odstranitev direktorja Bojana Veselinoviča. Urbanija je vztrajal, da se njihovi pomisleki nanašajo izključno na finančno upravljanje STA in da niso nikakor povezani z vladnimi kritikami uredniških vsebin.

Doslej ni bil predstavljen nikakršen verodostojen dokaz o morebitnih finančnih nepravilnostih. Misija zato meni, da pogodbeni spor – skupaj z več preiskavami zoper agencijo, ki jih je sprožila vlada, ki nikoli ni skrivala odločenosti, da odstrani upravo, in v povezavi s hudimi kampanjami blatenja – ni nič drugega kot izmišljeni očitek, namenjen povečanju nadzora nad agencijo. V ozadju je bila februarja 2021 ustanovljena alternativna [Nacionalna tiskovna agencija](#) (NTA) in misiji je bilo rečeno, da se zdi, da podpira vlado. Vlada je misiji sporočila, da ni povezana z novo agencijo, si pa je ta agencija od predsednika vlade prislužila odobravajočo izjavo. Po koncu misije je vlada sprejela odlok, s katerim je odpravila »pravne nejasnosti« pri zagotavljanju javne službe STA. Pravni strokovnjaki menijo, da je odlok protiustaven. Nekaj dni pred prevzemom predsedovanja EU, 28. junija,

je vlada [napovedala](#), da je direktorju UKOM-a naročila, naj znova vzpostavi financiranje in STA izplača predajem v višini 845.000 evrov pod pogojem, da agencija pooblaščenim posameznikom UKOM-a omogoči dostop do internih poslovnih podatkov in informacij ter evidenc finančnega poslovanja v zadnjem desetletju. V skladu s temi pogoji je treba umakniti tudi tožbo, ki jo je proti UKOM-u sprožil Veselinovič. Čeprav je bila namera ponovne vzpostavitve zakonsko zahtevanega financiranja deležna [odobravanja](#), ostajajo resni pomisleki glede pogojevanja in morebitnega škodljivega vpliva na neodvisnost STA. Dokler ni sklenjena pogodba o vzdržnem financiranju, ostaja preživetje STA in njenega javnega novinarstva ogroženo.

II. RTV SLO: Javna radiotelevizija na tnalu

V zadnjem letu je tudi Radiotelevizija Slovenija pod vnovičnim pritiskom v obliki groženj, da se ji bo zmanjšalo financiranje, in nadlegovanja zaposlenih. V nekaj tednih po ponovnem nastopu funkcije je premier – dolgoletni kritik radiotelevizije in RTV prispevka – nakazal smer s tvitom, ki RTV SLO obtožuje, da [»širi laži«](#) in z grožnjo glede financiranja. Premier je RTV SLO odkrito [obtožil](#), da poskuša »strmoglaviti« vlado in zatrdil, da »ozračje nestrpnosti in sovraštva ustvarja ozek krog urednic, družinsko in kapitalsko povezanih s stebri globoke države.« Te obtožbe so bile ponovljene v blatilnih člankih v provladnih medijih. Eden izmed takšnih objav je namigovala, da bi lahko kdo novinarki RTV SLO [Eriki Žnidaršič](#) »škodoželjno zarinil nož v rebra«. Ta retorika se je prelila v verbalne in fizične napade. Leta 2020 sta bili ekipi RTV SLO verbalno napadeni in nadlegovani na ulici, njihova vozila pa poškodovana in uničena. Novinarka RTV SLO [Eugenija Carl](#) in drugi novinarji so prejeli kuverte z grozilnimi sporočili. Nekateri drugi novinarji so prejeli anonimne telefonske klice in grozilna elektronska sporočila.

Manica Janežič Ambrožič, odgovorna urednica informativnega programa na TV Slovenija, je poročala o vzdušju intenzivnega pritiska na osebe in dejala, da so jo nadlegovali ljudje, ki vedo, kje živi.

RTV SLO je kot institucija pod nenehnim pritiskom vlade. Več ministrov in premier so državljane že v preteklosti pozivali, naj zaradi domnevne pristranskosti ne plačujejo RTV prispevka. Širši načrti vlade so postali jasni julija 2020, ko je ministrstvo za kulturo objavilo [osnutek sprememb](#) financiranja RTV SLO. Te spremembe, za katere je bilo prvotno namenjenih samo pet dni javne razprave, bi povzročile neto letno zmanjšanje prihodkov v višini 13 milijonov EUR. Medtem ko je vlada trdila, da bi RTV SLO primanjkljaj nadomestila z drugimi sredstvi, so nam sogovorniki zatrdili, da bi to močno oslabilo RTV SLO in bi lahko vodilo v izgubo več sto delovnih mest. Vlada je pred tem dejala, da predlagane spremembe temeljijo na osnutkih sprememb, ki jih je pripravila prejšnja vlada, in je te predloge utemeljila kot »posodobitev« radiotelevizije. V osnutku je vlada poleg tega predlagala, naj se pet odstotkov prispevka nameni za druge medije, da bi tako okrepili pluralizem na medijskem trgu.

RTV SLO © Tina Kosec, RTV SLO

Sogovorniki so delegaciji povedali, da so spremembe vsebovale problematične nove elemente, ki so del ideološkega napada na radiotelevizijo. Predlog je bil po nasprotovanju koalicijskih partnerjev SDS-a umaknjen. Med misijo je Uršula Menih Dokl z ministrstva za kulturo delegacijo obvestila, da spremembe ne bodo posredovane trenutnemu sklicu parlamenta, ki mu mandat poteče julija 2022.

Poleg predlaganih zakonskih sprememb si je vlada prizadevala tudi za politizacijo nominalno neodvisnih nadzornih organov RTV SLO. V prvih nekaj mesecih so v enajstčlanski nadzorni svet imenovali številne osebe z jasno politično pripadnostjo. Politična imenovanja so sicer problematična pri številnih javnih radiotelevizijah v Evropi, a poskus zamenjave članov je bil v Sloveniji še bolj radikalen. Aprila 2020 je vlada poskušala razrešiti tri člane nadzornega sveta še pred koncem njihovega mandata. To je naletelo na močno [nasprotovanje](#) in dve razrešitvi je na koncu [ustavilo](#) sodišče. Mesec dni kasneje je še en poskus razrešitve dveh drugih članov nadzornega sveta, ki jih je imenoval državni zbor, [blokiral](#) parlamentarni odbor. Medtem je bilo aprila 2020 šest kandidatov, ki naj bi podpirali vlado, [izvoljenih](#) v programski svet. Neuspešno so si prizadevali tudi za razrešitev generalnega direktorja, preden mu je aprila 2021 potekel mandat. Nekateri deležniki so poročali, da so posamezni člani nadzornih organov, ki so blizu SDS-u, poskušali preseči svoje pristojnosti in vplivati na pokrivanje ter poročanje o določenih temah. Naslednji krog imenovanj v programski svet je predviden za leto 2022.

V času misije so posamezni predstavniki SDS-a in provladni mediji radioteleviziji nenehno očitali, da je pristranska in levičarska. Številni so ponavljali Janševo stališče, da kljub trem

desetletjem demokratizacije in reform radiotelevizija ohranja uredniško kulturo svoje jugoslovanske predhodnice in cenzurira desne novinarje. Prejšnji generalni direktor Igor Kadunc je te trditve odločno zanimal in dodal, da RTV SLO sicer včasih dela napake, a jih pregledno popravi. Drugi deležniki so zagovarjali javno službo RTV SLO, še zlasti med pandemijo. Skupno stališče sogovornikov je bilo, da je treba reformirati zastareli zakon o RTV SLO iz leta 2006, ki je bil nazadnje spremenjen v času prve Janševe vlade. Medtem ko so vlade ena za drugo obljubljale, da bodo spremenile zakon, je RTV SLO zaradi pomanjkanja dejanskih sprememb neupravičeno izpostavljena vmešavanju vlad, tako levih kot desnih. Skrajni čas je za reformo, s katero bi omejili politizacijo nadzornih organov in novinarjem RTV SLO omogočili, da delajo brez političnega vmešavanja.

III. Sovražno ozračje: Spletno nadlegovanje, varnost in polarizacija

Ena od ključnih značilnosti sedanje vlade v smislu svobode medijev je agresivna uporaba družbenih medijev s strani javnih uslužbencev in izvršilnih organov za obtoževanje kritikov. Odkar se je vrnil na položaj, premier še naprej uporablja Twitter, da redno žali in ponižuje novinarje, s katerimi se ne strinja, kritike pa označuje za »lažnivce« in razširjevalce »lažnih novic«. Poleg novinarjev javnih medijev je tudi zasebne medije [obtožil](#), da »vztrajno lažejo« o pandemiji in s tem prispevajo k smrtnim žrtvam. Za okrepitev dosega te neutemeljene kritike so bili zlorabljeni tudi uradni vladni komunikacijski kanali. Tudi drugi uradniki so novinarjem grozili in se pridružili pozivom, naj državljani [javno obsodijo](#) tako imenovane »medijske manipulatorje«, ki širijo lažne informacije. Medtem ko so bili številni od teh napadov na Twitterju namenjeni novinarjem liberalnih publikacij, kot sta Mladina in Delo – medija, ki ju premier že dolgo kritizira –, so bili tarča tudi številni tuji mediji, na primer ARD, DW, Der Spiegel, Der Standard, Politico in The New York Times. To sovražno retoriko in neposredno konfrontacijo z novinarji so obsodila uredništva časopisov, akademiki in v [skupni izjavi](#) tudi 22 vodilnih odgovornih urednikov v državi.

Na vprašanja o premierjevi uporabi družbenih medijev so vladni uradniki zagovarjali komentarje ali skušali zmanjšati njihov vpliv. Trdili so, da Janša preprosto uveljavlja svojo svobodo govora in nima druge možnosti, kot da se s pomočjo družbenih medijev bori proti pristranskosti osrednjih medijev. Svetovalec ministrstva za kulturo Mitja Iršič je tvite večkrat opisal kot »trivialne« in trdil, da imajo le malo trajnih posledic. Vendar so številni novinarji in člani novinarskih združenj to stališče odločno zavrnilo in zatrdilo, da tviti predstavljajo obliko vladnega pritiska in tudi služijo kot kažipot sledilcem premierja in drugim javnim uslužbencem za napade in nadlegovanje kritikov na spletu. V nekaterih primerih so državno vodeni koordinirani napadi na družbenih medijih privedli do smrtnih groženj novinarjem, predvsem [Blažu Zgagi](#). [Preiskave](#) tako imenovanega koordiniranega [astroturfinga](#) v Sloveniji so odkrile domnevne lažne račune, ki promovirajo delo vlade in

pogosto demonizirajo njene kritike, vključno s predstavniki medijev. Nekateri sogovorniki so povedali, da žaljivi tviti javnih uslužbencev spodbujajo vedno bolj strupeno javno razpravo in poglobljajo polarizacijo v novinarski skupnosti.

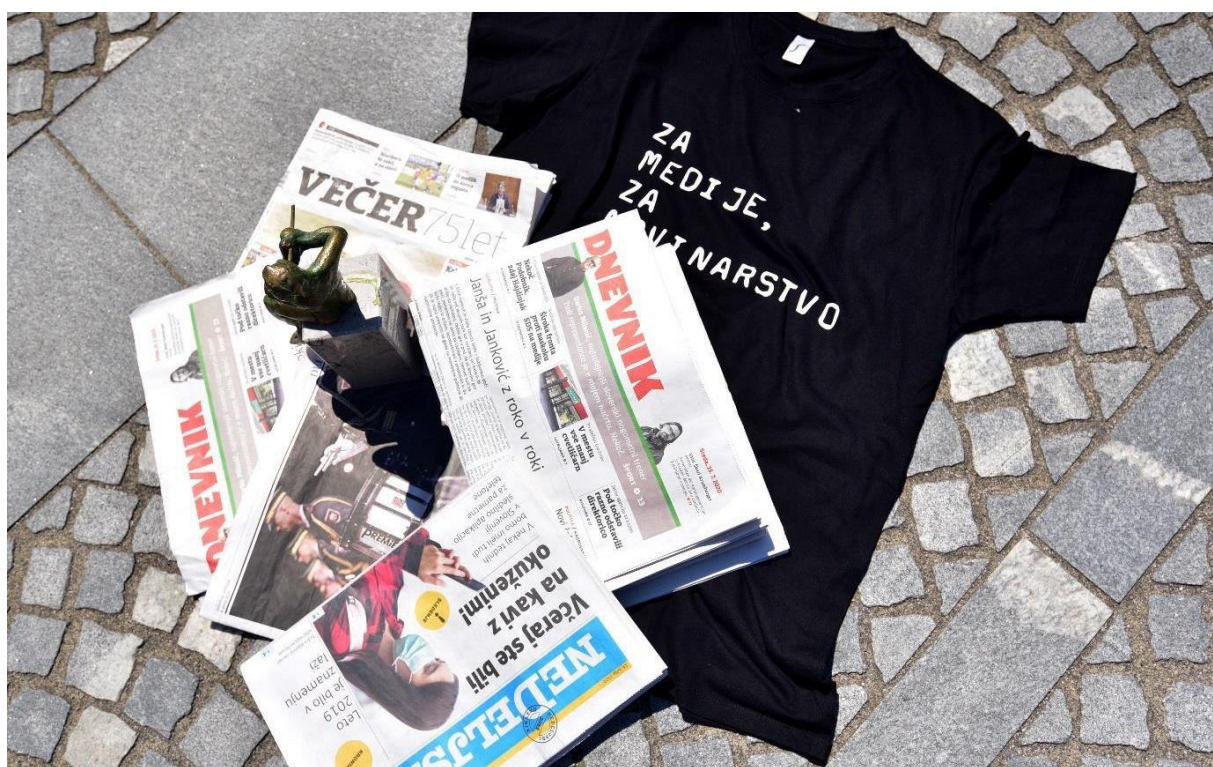

Slovenski premier Janez Janša. © EPA-Efestephanie Lecocq

Vedno hujša spletna sovražnost do medijev je [še posebej usmerjena](#) na novinarke. Več sogovornic je pričalo o tem, da so tarča mizoginega nadlegovanja glede svojega videza, starosti in družinskih okoliščin. Druge novinarke so misiji povedale, da so bile izpostavljene grožnjam s posilstvom in smrtjo in so bile prisiljene blokirati komentarje na svojih računih na družbenih omrežjih, da bi se izognile vsakodnevnim grožnjam. Namestnica odgovornega urednika časnika Delo Katja Svenšek je dejala, da so napadi na zaposlene, vključno z novinarkami, postali tako hudi, da od maja od bralcev zahtevajo, da pred objavo komentarjev navedejo svoje polno ime. Vladni uradniki so ob pogovorih izrazili le malo zaskrbljenosti zaradi seksualiziranih napadov na novinarke. Vendar pa so številni deležniki povedali, da stigmatizacija novinarok prispeva k samocenzuri med tistimi, ki nočejo postati nove tarče skrajno desničarskega nadlegovanja na spletu. Spet druge so dejale, da je polarizacijska in seksistična retorika politikov proti novinarkam postala nekaj običajnega, kar prispeva k nadaljnjim napadom.

Med misijo je bilo jasno opaziti zaskrbljenost v redakcijah glede varnosti novinarjev na spletu in zunaj njega. V zadnjem letu je Slovenija [zabeležila porast](#) števila fizičnih napadov na medijske delavce. Najbolj odmeven je bil primer fotoreporterja [Boruta Živuloviča](#), ki je bil hospitaliziran in je moral po udarcu v glavo med pokrivanjem protivladnih protestov na

operacijo. Politiki so napad hitro obsodili, policija pa je [vložila ovadbo proti posamezniku](#), ki je osumljen napada. Iste noči je bil napaden znani voditelj [Vladimir Vodušek](#). Oktobra so [snemalca](#) iz medija Nova24TV, ki podpira SDS, obkolili protivladni protestniki in nek moški mu je poskušal iztrgati kamero iz rok. Med misijo je televizijski voditelj in direktor Nova24TV Boris Tomašič dejal, da so največjih pritiskov deležni konservativni novinarji, pri čemer je opozoril na grožnje novinarju RTV SLO Jožetu Možini leta 2018 in na vandaliziranje pisarne Nova24TV v Mariboru aprila 2021. Na splošno so novinarji delegaciji povedali, da tožilstvo spletnih groženj ne jemljejo dovolj resno. Obtožnice zaradi sovražnih komentarjev, namenjenih novinarjem, so izjemno redke. Nekateri sogovorniki so dejali, da pet let [dolgi sodni postopki](#) zaradi razžalitve, ki sta jih novinarki RTV SLO Eugenija Carl in Mojca Šetinc Pašek sprožili proti Janši, potem ko ju je označil za »odsluženi prostitutki« (trenutno poteka [ponovno sojenje](#)), dober pokazatelj tega, zakaj novinarji menijo, da takšnih komentarjev ni vredno posredovati policiji. Kljub temu so junija 2021 [poročali](#), da je novinar Reporterja Igor Kršinar zoper Janšo vložil tožbo zaradi razžalitve zaradi tvita iz leta 2019, v katerem je takratni vodja opozicije trdil, da je bil pod vplivom »trde droge«. Takšna omalovažujoča in škodljiva retorika javnih oseb tudi spodbuja ozračje, v katerem se novinarje in medije dojema kot legitimne tarče, na katerih lahko ljudje izživljajo svojo jezo in frustracije.

"Za medije, za novinarstvo" Protest v Ljubljani, 15. julij 2020. © Shutterstock/ Igor Kupljeni

IV. 'Uravnoteženje': Slabitev kritičnih medijev in krepitev provladnih medijev

Od vrnitve na oblast skuša SDS okrepiti nadzor nad slovensko medijsko krajino, da bi zatrla kritike in vplivala na uredniške odločitve. Med misijo so številni deležniki izrazili zaskrbljenost zaradi vladnega poskusa vzpostavitve nadzora nad kritičnim poročanjem v medijski hiši Pro Plus, ki je lastnica dveh največjih komercialnih televizijskih postaj v državi, Pop TV-ja in Kanala A. Leta 2020 je njeno matično družbo Central European Media Enterprises (CME) [kupila češka Skupina PPF](#) v lasti pred kratkim preminulega milijarderja Petra Kellnerja. Takrat so ob prodaji [skupine za svobodo medijev izrazile zaskrbljenost](#), da bi lahko nakup glede na druge naložbe PPF-ja v regiji predstavljal tveganje za uredniško neodvisnost. [Več poročil](#) nakazuje, da se je Janša med tajnim sestankom s Kellnerjem decembra 2020, katerega podrobnosti so razkrili mediji, večkrat pritožil nad uredniško politiko POP TV-ja. Od takrat so se vladne pritožbe PPF-ju zaradi domnevno pristranskega poročanja bistveno okrepile, premier in poslanci SDS-a pa so izrazili [prikrite grožnje](#) o uredniških in vodstvenih spremembah. Po prevzemu lastništva s strani PPF-ja so opazovalci opazili subtilne spremembe pri razporeditvi in predstavitvi političnih poročil v informativnih oddajah na POP TV-ju in Kanalu A. Zunanji sogovorniki so delegaciji povedali, da so bile nekatere občutljive teme, ki vključujejo mednarodno kritiko vlade, včasih spregledane ali marginalizirane. Produkcijo novic na obeh kanalih zdaj nadzira tudi uredništvo s sedežem v Pragi, ki ga je ustanovil CME in dnevno pregleduje prevode glavnih člankov in oddaj. Hans Mahr, ki sedi v upravnem odboru, je dejal, da je namen spremljanja zagotoviti visoke uredniške standarde in nepristranskost v vseh medijskih družbah CME v več državah. MFRR ugotavlja, da to spremljanje sicer ni povzročilo očitnega vmešavanja v uredniško odločanje, se pa zdi, da je prispevalo k veliko bolj previdni obliki novinarstva, kar ogroža sposobnost medija, da učinkovito izpolnjuje svojo nadzorstveno vlogo. Vlada je zanikala, da bi skušala vplivati na ali posegati v zasebne medije.

Mikrofoni na novinarski konferenci v Sloveniji. © Robert Balen, Večer

Drugo orodje, ki se uporablja za spodkopavanje medijev, ki kritično poročajo o vladi, in za nagrajevanje provladnih medijev, je dodeljevanje državnega denarja. Na letošnjem razpisu za sofinanciranje medijskih vsebin ministrstvo za kulturo ni odobrilo financiranja dveh dnevnikov, preiskovalnih medijev in petih radijskih postaj posebnega pomena. Vladajoča stranka jih je vse pred tem označila za »levičarske« ali politično pristranske. Čeprav izguba državnega financiranja za večje medijske družbe ne predstavlja resnega finančnega udarca, je manjše radijske postaje finančno ogrozila. Med tistimi, ki so jih tokrat prvič spregledali, je Radio Študent, ena najstarejših evropskih nekomercialnih radijskih postaj. Med misijo so na Radiu Študent dejali, da bodo zaradi izgube 100.000 evrov financiranja prisiljeni v prestrukturiranje in zmanjšanje števila sodelavcev. Radio je vložil tožbo proti ministrstvu, v kateri trdi, da je bila odločitev politično motivirana in namenjena zatiranju kritičnega poročanja o vladi. Uradniki ministrstva za kulturo so povedali, da je namen sklada spodbujanje večje raznolikosti na nepristranskem trgu. Številni deležniki pa so izrazili zaskrbljenost zaradi ozkosti izbirnih meril in sistema imenovanja komisije, katere člane izbere minister za kulturo. Opazili so, da ima večina članov sedanje komisije povezave ali vezi z vlado. Med misijo so predstavniki ministrstva dejali, da je vlada med pandemijo dodelila desetine milijonov evrov koronske pomoči medijem.

SDS si od vrnitve na oblast prizadeva tudi okrepiti in razširiti lastno mrežo provladnih medijev. Številne od teh medijev, na primer Nova24 in Demokracija, so prvotno soustanovili in sofinancirali člani SDS-a in ohranjajo izjemno tesen odnos s stranko. Tako sedanji notranji minister kot vodja vladnega urada za komuniciranje sta v preteklosti

delala za Nova24. Čeprav gledanost in branost ostajata nizka, je premier poskušal izboljšati prepoznavnost teh medijev z dnevnimi retviti in rednimi ekskluzivnimi intervjuji. V zadnjih treh letih so SDS in njeni zavezniki ustvarili tudi mrežo informativnih portalov, namenjenih volivcem v posameznih regijah, ki jih večinoma vodijo posamezniki, povezani s stranko. Podjetje Nova obzorja, ki je v solastništvu SDS, je nedavno registriralo več spletnih medijev, ki podpirajo desne stranke ali katoliško cerkev. Številni sogovorniki so povedali, da ti mediji izkazujejo izjemno pomanjkanje objektivnosti in profesionalnosti, drugi pa jih opisujejo kot propagandne organe SDS, ki nekritično ponavljajo stališča vodilnih politikov. Številni objavljajo tudi rasistična ali homofobna mnenja in z osebnimi napadi blatijo ugledne novinarje in poslance slovenskih opozicijskih strank v Evropskem parlamentu. Zaradi dogovorov o izmenjavi vsebin so te kampanje blatenja objavljene na več spletnih mestih hkrati, pogosto na očitno usklajen način. Direktor Nova24 Boris Tomašič je misiji povedal, da je nepogrešljiva podpora njegovega medija SDS-u nujna za preprečevanje »levičarske« pristranskosti na medijskem trgu. MFRR je v provladnih medijih našla vrsto člankov, ki presegajo meje razumne kritike. Medijski strokovnjaki v Sloveniji pravijo, da ti članki kršijo 8. člen [slovenskega zakona o medijih](#), med drugim z navedbami, ki namigujejo na nasilje nad znanimi novinarji.

Medijem, ki podpirajo vlado, je bilo [namenjeno](#) tudi državno financiranje. Na razpisu ministrstva za kulturo za leto 2021 so se državne subvencije izrazito povečale za medije, ki so jih ustanovili člani SDS-a, so v lasti madžarskih poslovnežev ali blizu katoliški cerkvi, kjer je precejšen del jedra volivcev SDS-a. Nedavne raziskave kažejo, da Nova24TV in drugi mediji, povezani s SDS-om od vrnitve stranke na oblast vse pogosteje prejemajo precejšnja oglaševalska sredstva ministrstva za obrambo in Telekom Slovenije. Oglase državnih podjetij lahko najdemo tudi na majhnih provladnih portalih z majhnim številom bralcev. Akademiki, ki so spregovorili za misijo, so povedali, da je sicer normalno, da politične stranke same financirajo svoje komunikacijske kanale, vendar pa je uporaba javnih sredstev za financiranje vladne propagande zelo problematična. Čeprav je politični vpliv na medije v Sloveniji težava že od prej, se zdi, da je sedanja vlada obstoj te problematike uporabila kot izgovor, da je naredila še nekaj korakov naprej pri podpori lastnim strankarskim medijem in oviranju kritičnih medijev.

Lepa ponazoritev prizadevanj za preusmeritev televizijskih gledalcev v SDS-ovo medijsko mrežo je razvidna iz odločitve maja 2021, ko je državni Telekom Slovenije, ki ga vodi nekdanji županski kandidat SDS-a, preuredil vrstni red kanalov na IP televiziji, pri čemer je POP TV in Kanal A izločil iz prvih desetih programskih mest in ju nadomestil s kanaloma Nova24 TV in Nova 24 TV2, ki sta bila z dvajsetega mesta predstavljena na vrh programske sheme. Sogovorniki so spremembe opisali kot poskus zmanjšanja vpliva POP TV na račun provladnih glasov.

Dodaten denar za SDS so prinesla madžarska podjetja, ki jih vodijo poslovneži, blizu vladajoči stranki Fidesz Viktorja Orbána, tesnega zaveznika slovenskega premierja, ki so

veliko investirali v Nova24TV, Demokracijo in Škandal24. Julija 2020 je državni Telekom Slovenije prodal svoj delež v drugi največji komercialni televizijski postaji [Planet TV](#) madžarskemu medijskemu podjetju TV2 Media, ki je prav tako v lasti madžarskega oligarha, povezanega s Fideszom.

Medtem ko madžarske naložbe predstavljajo majhen del trga v Sloveniji, so preiskovalni novinarji dejali, da so usmerjene izključno v medije, ki podpirajo SDS. Nazadnje je Telekom maja 2021 ustavil prodajo svojega deleža v družbi TS Media, ki je lastnik drugega najbolj priljubljenega spletnega portala v Sloveniji, Siol.net, potem ko je družba United Media dala višjo ponudbo kot madžarska skupina TV2 Media. Medtem ko predsednik uprave Telekoma zavrača očitke, da je šlo za politično odločitev, se zaradi ustavitve prodaje porajajo temeljna vprašanja o nelojalni konkurenci in manipuliranju z medijskim trgom pod vodstvom države v korist madžarskih vlagateljev. Uporaba državnih podjetij za izkrivljanje trga v korist vlade je značilnost državne strategije prevzema medijev, kakršno uporabljata neliberalni vladi v Budimpešti in Varšavi.

V. Zasebni mediji:

Lastništvo, koncentracija in cenzura

Poleg vladnih pritiskov se novinarji v Sloveniji soočajo tudi s pritiski, ki izhajajo iz zgodovinskih težav z lastništvom medijev, dostopa do informacij in tožb zaradi razžalitev. Med demokratično tranzicijo države v devetdesetih letih prejšnjega stoletja so bili državni časopisi privatizirani, delnice pa so kupovali pretežno levosredinski podjetniki in podjetja. Mnogi izmed njih, vključno z vplivnimi časopisi Delom, Dnevnikom in Večerom, so bili žrtve neposrednega ali posrednega vmešavanja novih lastnikov, ki so želeli časopise uporabljati kot vzvod za uveljavljanje političnih ali komercialnih interesov. Vsakokratne spremembe lastništva teh medijev so vodile v cikle uredniških sprememb in kupovanja vpliva za lastnike s političnimi povezavami. Medtem ko so se razmere v zvezi z lastništvom medijev v zadnjih treh desetletjih bistveno izboljšale, določeni časopisi še vedno trpijo zaradi lastniških struktur, ki občasno služijo zasebnim lastnikom na račun novinarske integritete. Težave so še naprej najbolj pereče v časopisih, katerih lastniki imajo poslovne interese v panogah, vezanih na donosna javna naročila, zlasti v gradbeništvu in infrastrukturi. Sogovorniki so povedali, da mnogi sedanji lastniki še naprej poskušajo vplivati na uredniške odločitve, kadar gre za javni razpis.

Med misijo je delegacija slišala pričevanja več nekdanjih in sedanjih novinarjev dnevnih časopisov, ki so zatrdili, da sicer večina poročanja ostaja svobodna, obstajajo pa nekatere teme in posamezniki, o katerih se ne poroča. V nekaterih časopisih so sogovorniki razložili, kako se morajo odgovorni uredniki izogibati občutljivemu poročanju v zvezi s poslovnimi interesi lastnikov in njihovih sodelavcev. Delo, največji dnevni časopis v državi, je bilo tarča

obtožb, da omejuje poročanje o ljubljanskem županu. V nekaterih drugih primerih so bili novinarji premeščeni na drugo delovno mesto, potem ko so prestopili določeno uredniško linijo ali preiskovali temo ali kakšno "posebno razmerje", medtem ko drugi novinarji trdijo, da so jih kaznovali za kritično poročanje tako, da jim [znižali plačo ali nagrade](#). Tako kot v drugih državah EU sta upad branosti in oglaševalskih prihodkov povečala finančno odvisnost časopisov od bogatih lastnikov in povečala tveganje vmešavanja.

© Shutterstock

Že vse od osamosvojitve Slovenije je težava tudi izvajanje predpisov o preglednosti lastništva. Kljub javnemu registru, v katerem so navedeni lastniki medijev, levičarski tednik Mladina izstopa po svoji nepregledni lastniški strukturi. Tudi dejanski lastniki političnih tednikov Reporter in Demokracija so delno prikriti. Velika medijska omrežja, kot je na primer [medijska skupina Media24](#), se soočajo z obtožbami o izogibanju medijski zakonodaji, zato so na mestu resni pomisleki o delu regulatorjev, zadolženih za ohranjanje tržne konkurence. Obstajajo tudi drugi upravičeni pomisleki glede koncentracije na zasebnem radijskem trgu, na katerem prevladujeta dva posameznika. Poleg tega so zaradi pomanjkanja nadzora lokalni mediji, ki jih financirajo občine, [zlorabljeni](#) za promocijo lokalnih županov in pred volitvami kritizirajo njihove nasprotnike. Medtem se je zaradi majhnosti slovenskega medijskega trga varnost delovnih mest poslabšala, odpuščanje v časopisnih hišah se nadaljuje in številni novinarji so v finančni negotovosti, še posebej svobodni novinarji.

Preiskovalni novinarji se soočajo tudi s pritiski zaradi tožb zaradi razžalitve in strateških tožb proti sodelovanju javnosti (t.i. SLAPP tožbe). Najbolj očiten primer je [primer 39 SLAPP tožb](#), ki jih je zoper tri novinarje preiskovalne platforme Necenzurirano vložil Rok Snežič, davčni strokovnjak in neuradni finančni svetovalec premierja. Do danes te škodljive tožbe niso bile umaknjene. Medtem ko je bil dosežen napredek pri dekriminalizaciji razžlitve, se novinarji še vedno soočajo z grožnjo zapora zaradi sramotitve voditelja države ali državnih simbolov, kar predstavlja kršitev mednarodnih standardov svobode izražanja. Med pandemijo so nekateri drugi novinarji postali tarča pravnih pritiskov oblasti, da razkrijejo

svoje vire. Maja je policija [Mladino](#) zaprosila, naj posreduje informacije o tem, kako je pridobila zaupne dokumente o vladnem načrtu za gospodarsko okrevanje države po covidu, ki je bil posredovan Evropski uniji. Novinarji v Sloveniji se soočajo tudi z diskriminacijo pri dostopu do informacij. Številni novinarji so delegaciji povedali, da so se v pogovorih z vladnimi uslužbenci soočali z ovirami in da prošnje za razgovore ali informacije, posredovane UKOM-u, pogosto ostajajo neodgovorjene. UKOM je [zanikal](#) navedbe o tem, da diskriminira medije ter strokovnjakom za javno zdravje in ministrom prepoveduje dajati intervjuje o covidu-19. Te ovire pri enakopravni obravnavi omejujejo spodobnost medijev, da poročajo o vladni strategiji boja proti širjenju pandemije. Na splošno sogovorniki menijo, da sistem za dostop do informacij javnega značaja ostaja močan.

Med misijo so predstavniki SDS-a za osrednje medije v državi trdili, da služijo finančnim in političnim interesom levičarskih tajkunov, ki izhajajo iz nekdanjega režima. Vprašanja cenzure in vmešavanja v uredniško politiko so predstavili kot vseprisotna in kot najbolj resno težavo, ki vpliva na svobodo medijev. Tako kot v drugih postkomunističnih državah tudi v Sloveniji pretekle izkušnje z neurejeno privatizacijo in navzkrižnim lastništvom medijev z drugimi panogami še naprej predstavljajo resničen izziv. Na splošno pa je pogled SDS-a na medijsko krajino v državi preveč poenostavljen in ni podprt z dokazi. Večina tiskanih, televizijskih in radijskih medijev se drži novinarske etike in standardov ter ohranja svojo nadzorstveno vlogo, ne glede na lastništvo. Medtem ko imajo časopisi prepoznavne uredniške politike, poročanje v glavnem ostaja profesionalno, kršitve novinarske etike in cenzura pa ostajajo prej izjema kot pravilo. Podobno velja za polarizacijo znotraj novinarske skupnosti, ki se je sicer v zadnjih letih poglobila, a trditve, da je politična pripadnost popolnoma prevladala nad nepristranskim novinarstvom, je neiskrena. Pravzaprav je jasno, da se SDS zdaj koristoljubno trudi, da bi medije označila za ideološko usmerjene, da bi tako porušila zaupanje javnosti v kritične medije in spodkopala nadzorstveno poročanje. Kljub temu pa bi okrepitev in morebitno poenotenje sistema samoregulacije med novinarskimi organizacijami in mediji pripomogla k dvigu poklicnih standardov. Večja preglednost in navzkrižno poročanje o problematičnih lastniških in finančnih praksah v osrednjih medijih bi prav tako pomagalo povrniti verodostojnost, izgubljeno v zadnjih letih. Spodbujanje kulture, v kateri se mediji držijo višjih standardov samorefleksije in kritike, je ključnega pomena, kajti dlje ko bodo ta vprašanja nerešena, bolj jih bodo izkoriščali tisti, ki želijo delegitimizirati neodvisne medije.

Zaključek: Nazadovanje svobode medijev

Na splošno lahko rečemo, da so naraščajoči pritiski na novinarje tako javnih kot zasebnih medijev pod sedanjo vlado privedli do zaskrbljujočega nazadovanja svobode medijev. Za razliko od drugih voditeljev demokracij, ki medije, s katerimi se ne strinjajo, obravnavajo kot neprijeten, a ključen del demokratičnega sistema, Janša na medije gleda kot na agresorje, s katerimi se je treba soočiti in jim nasprotovati. Ta politika ne priznava, da so politiki dolžni izkazovati višjo stopnjo strpnosti do kritike. Namesto tega poskuša premier ustrahovati in spodkopavati vir vsakršnih kritik. V tem pogledu ničelne vsote na odnos med politiko in mediji obstajata zmagovalec in poraženec, ne pa predstavnik izvršilne oblasti, ki ga četrta veja oblasti nadzira v splošno korist družbe.

“ **Namesto da bi konstruktivno sodeloval z evropskimi institucijami glede pomislekov, je premier memorandum Sveta Evrope o stanju človekovih pravic in svobodi medijev v Sloveniji odpravil tako, da je komisarko za človekove pravice označil za del “mreže lažnih novic. Ta dejanja so razlog za zaskrbljenost pred slovenskim predsedovanjem Svetu Evropske unije.**

To populistično razumevanje kritičnih medijev kot nasprotnika, ki ga je treba napasti, ne pa kot nujnega stebra demokratične družbe, predstavlja eno izmed podobnosti med napadi na svobodo medijev v Sloveniji, na Poljskem in Madžarskem. Tudi v zadnjih dveh državah, dveh evropskih neliberalnih demokracijah, so vladajoče stranke svojo politiko prikazale kot prenovo medijske krajine, ki ima korenine v komunistični vladavini. Toda v praksi ti državni poskusi “uravnoteženja” trga niso namenjeni ustvarjanju prostora za večji pluralizem medijev, temveč slabljenju neodvisnih medijev vseh vrst, da bi na ta način vzpostavili in utrdili provladno medijsko krajino, usklajeno z nacionalističnimi agendami teh strank.

Podoben politično motiviran napad na neodvisne medije zdaj poteka v Sloveniji. Čeprav

so nekatere pritožbe SDS-a glede lastništva medijev upravičene, njihovi recepti pogosto še poslabšajo obstoječe težave ali ustvarjajo nove. Podobno bi zakonodajni predlogi za odpravo domnevne pristranskosti STA povečali, ne pa zmanjšali, politični nadzor nad njenimi nadzornimi organi. Trditve stranke SDS, da povečuje pluralizem in se spopada z domnevno liberalno pristranskostjo, niso privedle do širšega nabora profesionalnih medijev, temveč k ustvarjanju izrecno strankarskih medijev, povezanih z vlado. Tiskovna agencija in več manjših radijskih postaj se pod to vlado v veliki krizi. Spremembe medijske zakonodaje, sprejete v času prve Janševe vlade, ostajajo glavni vzrok številnih sedanjih izzivov. Namesto da bi konstruktivno sodeloval z evropskimi institucijami glede tovrstnih pomislekov, je premier [memorandum](#) Sveta Evrope a stanju človekovih pravic in svobodi medijev v Sloveniji odpravil tako, da je komisarko za človekove pravice označil za del "mreže lažnih novic". Ta dejanja so razlog za zaskrbljenost pred slovenskim predsedovanjem Svetu Evropske unije.

V zadnjem letu so napadi SDS-a na medije in druge vrste nazadovanja glede demokratičnih standardov Slovenijo približali neliberalni demokraciji, kakršno jo zagovarja Viktor Orbán. Vendar je treba opozoriti, da so med misijo mnogi sogovorniki poudarjali, da obstaja upanje za prihodnost svobode medijev v Sloveniji. Pomanjkanje parlamentarne večine in krhka koalicija sta doslej omejevala uveljavitev problematične zakonodaje. Učinkovitost političnega vmešavanja v komercialne televizijske postaje ostaja omejena. Strankarski mediji pod posrednim vplivom SDS še vedno predstavljajo majhen del medijskega trga. Na splošno trg ostaja živahen in proizvaja visokokakovostno neodvisno in preiskovalno novinarstvo. Pomembno je, da so bili odzivi civilne družbe, novinarskih združenj in redakcij močni. Najpomembneje je, da je precejšen del slovenske javnosti pokazal, da se je pripravil postaviti v bran neodvisnim medijem, kakršna je STA.

A kljub močnemu odporu ne bi smelo biti nobenega dvoma o SDS-ovi strategiji in obsegu škode, ki jo je sedanja vlada povzročila, niti podcenjevati nevarnosti, ki bi jo močnejša vlada pod vodstvom SDS-a predstavljala za svobodo medijev. Svobodni mediji so bili ena od ključnih vrednot pri ustanovitvi Republike Slovenije. V času, ko država praznuje trideseto obletnico neodvisnosti, je bistveno, da svobodni mediji ostanejo temelj demokracije.

Priporočila

V skladu z zavezami Slovenije, ki izhajajo iz nacionalne, evropske in mednarodne zakonodaje in standardov, slovensko vlado pozivamo, naj:

- Prepozna temeljno vlogo neodvisnega novinarstva in kritičnega poročanja pri nadzoru nad oblastjo in zaščiti slovenske demokracije ter sprejme ukrepe za zaustavitev nezadržnega nazadovanja svobode medijev.
- Nemudoma vzpostavi vzdržno financiranje STA in se vzdrži nadaljnjih ukrepov, ki spodbopavajo institucionalno neodvisnost agencije. Prične nas vsebinske pogovore s STA in zagotovi, da bo vladni odlok o nadaljevanju financiranja javnega servisa sorazmeren ter ne bo posegal v uredniško in poslovno avtonomijo agencije.
- Spoštuje zakonsko obveznost vlade, da zagotovi zadostna finančna sredstva za Radiotelevizijo Slovenija, in ustavi prizadevanja javnih uslužbencev za delegitimizacijo njenih novinarjev in propagando o neplačevanju RTV prispevka.
- Prevzame vodilno vlogo pri izboljšanju javnega diskurza tako, da ustavi sovražno in nevarno retoriko proti novinarjem ter se vzdrži diskreditacije, poniževanja in žalitev nacionalnih in mednarodnih novinarjev in medijev, tako v spletu kot izven spleta.
- Javno obsodi vsakršno ustrahovanje, grožnje, fizične napade in vandalizem, usmerjen proti medijem in zagotovi, da se takšni napadi ustrezno preiščejo in preganjajo, zlasti v primeru seksističnih in mizoginih groženj novinarkam.
- V celoti uveljavi [Priporočilo CM / Rec \(2016\) 4](#) o zaščiti novinarstva in varnosti novinarjev in drugih medijskih akterjev, razveljavi vse preostale kazenske določbe o razžalitvi in uvede zaščitne mehanizme proti SLAPP tožbam.
- Odpravi zlorabo državnega oglaševanja za kaznovanje neodvisnih medijev in nagrajevanje provladnih medijev ter ministrstvu za kulturo naloži, naj razišče porabo javnega denarja za financiranje strankarskih medijev.
- V sodelovanju z opozicijskimi strankami, novinarskimi organizacijami in civilno družbo uveljavi prepotrebne spremembe zakona o medijih iz leta 2006, da se vzpostavi močnejše institucionalne varovalke, ki zmanjšujejo politično vmešavanje v javne medije in njihove nadzorne organe
- Izvede revizijo razpisa za sofinanciranje ministrstva za kulturo za zagotovitev vzdržnega financiranja medijev posebnega pomena ter spremeni trenutna ocenjevalna merila in sistem imenovanja strokovne komisije.

- Uvede načelno in nepolitično ureditev za namene izboljšanja preglednosti lastništva medijev in se spopade z izogibanjem pravilom o koncentraciji medijev. Načelno naj obravnava legitimne pomisleke o konkurenci, da se zagotovi raznolik in pluralističen trg.
- Podpre novinarsko skupnost pri izboljšanju samoregulacije in spoštovanja novinarskega etičnega kodeksa, pri čemer se zagotovi vključitev založniških združenj v neodvisen organ s pooblastili za učinkovito promocijo najvišjih etičnih standardov v novinarstvu.

Priporočila za evropske institucije in mednarodne organizacije:

- V času slovenskega predsedovanja Svetu EU vlado pozovite, naj zagotovi prednostno obravnavo vprašanj svobode medijev in varnosti novinarjev ter nadaljevanje razprav in zasedanj o grožnjah neodvisnim medijem.
- Spodbudite voditelje EU, da premier in druge javne osebnosti javno in hitro obsodijo kakršne koli primere žalitev ali ustrahovanja novinarjev, pa tudi protimedijsko retoriko, ki novinarje delegitimizira.
- Sodelujte s slovensko vlado, da bo zagotovljena hitra rešitev za ponovno vzpostavitev primerne in vzdržnega financiranja STA, ki vladi ne bo omogočil večjega nadzora nad upravo ali vsebinami.
- Zagotovite, da bodo vse reforme medijske zakonodaje v celoti skladne z zakonodajo EU in mednarodnimi standardi ter natančno nadzorujte delo slovenskih medijskih regulatorjev in podjetij pod nadzorom države, ki sodelujejo pri odločitvah, ki vplivajo na svobodo medijev.
- Podpirajte neodvisno in preiskovalno novinarstvo v Sloveniji ter pospešite sprejem direktive EU za boj proti SLAPP tožbam.

Pobuda za hitro odzivanje v zvezi s svobodo medijev (MFRR)

sledi, spremlja in se odziva na kršitve svobode medijev v državah članicah EU in kandidatkah za članstvo. Ta projekt nudi pravno in praktično podporo, javno zagovorništvo in informacije za zaščito novinarjev in medijskih delavcev. MFRR je organizirana kot konzorcij pod vodstvom Evropskega centra za svobodo tiska in medijev (ECPMF), skupaj s Členom 19, Evropsko zvezo novinarjev (EFJ), Neomejenim svobodnim tiskom (FPJ), Inštitutom za uporabno informatiko na Univerzi v Leipzigu (InfAI), Mednarodnim inštitutom za tisk (IPI) ter Balkanskim in kavkaškim observatorijem Transeuropa (OBTC). Projekt sofinancira Evropska komisija.